

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060107

DOM
2018-05-30
Stockholm

Mål nr
M 4753-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-05-09 i mål nr M 4494-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun
Box 7012
402 31 Göteborg

Motpart

OK Detaljhandel AB, 556029-4588
Box 23900
104 35 Stockholm

Ombud: Advokaten MF

SAKEN

Förläggande att vidta skyddsåtgärder m.m. för GDS-tvätthall på fastigheten X i Göteborgs kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1397129

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

BAKGRUND

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun förelade OK Detaljhandel AB att vidta vissa skyddsåtgärder och redovisa vissa uppgifter för två s.k. Gör det själv-tvätt-hallar eller GDS-tvätthallar. I detta mål prövas det föreläggande som avser fastigheten X. Föreläggandet avseende tvätthallen på fastigheten Y prövas i Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 4755-17. Även i det målet meddelas dom denna dag.

Genom det föreläggande som prövas i detta mål förelades bolaget att se till att GDS-tvätthallen tillhandahåller godkända tvättkemikalier till kunderna. I föreläggandet har också angetts att endast godkända tvättkemikalier, fordonstvättmedel och avfettningsmedel, som finns med på kemikaliesvepets lista över godkända produkter och uppfyller miljöförvaltningens kriterier i rapporterna R2005:13 och 2005:14 eller är miljömärkta får användas. Bolaget förelades också att redovisa hur bolaget avser att se till att kunderna inte använder egna tvättkemikalier i GDS-tvätthallen.

Länsstyrelsen lämnade bolagets överklagande av föreläggandet utan bifall men flyttade fram tiden för fullgörande/redovisning till viss tid efter att beslutet har vunnit laga kraft. Mark- och miljödomstolen upphävde föreläggandet.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa länsstyrelsens och nämndens beslut.

OK Detaljhandel AB (bolaget) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Nämnden har, utöver vad som tidigare har anförts, i huvudsak anført följande:

Frågan om vilka tvättkemikalier som används i GDS-tvätthallen är en fråga som omfattas av bolagets ansvar som verksamhetsutövare.

De krav som nämnden ställt är att bolaget ska se till att GDS-tvätthallen tillhandahåller miljöanpassade tvättkemikalier, redovisa vilka åtgärder man tänker göra samt hur man avser att se till att kunder inte använder egna tvättkemikalier. Tvättkemikalier som uppfyller Naturskyddsföreningens rapporter eller har miljömärkts med Bra miljöval eller Svanen ska användas. Även andra tvättkemikalier som uppfyller likvärdiga krav får dock användas. Bolaget har bevisbördan för att dessa är lika bra. Nämndens föreläggande ger bolaget visst handlingsutrymme och strider därför inte mot EU-rätten. Inget av kraven är orimligt eller omöjligt att genomföra. Det ställs inte krav på att bolaget ska garantera att alla kunder använder de tillhandahållna tvättkemikalierna. Avsikten med kravet på redovisning av hur man ska se till att kunderna inte tar med och använder egna kemikalier är att bolaget ska utforma en pedagogisk information till kunderna.

Ett viktigt skäl för att ställa krav på utsläppet är att avloppsvattnet leds vidare till det kommunala reningsverket, Ryaverket, och därefter ut till havet. Eftersom Ryaverket främst ska rena hushållens avloppsvatten får inte vattnet från industri och verksamheter vara smutsigare, eller innehålla andra ämnen än vad hushållsavloppsvattnet gör. Det kommunala reningsverket är inte skyldigt att ta emot processvatten från industrier och företag men gör det så länge vattnet inte skadar eller stör ledningsnätet, reningsverket, slammet eller havet. Av Ryaverkets riktlinjer framgår att valet av tvättkemikalier vid fordonstvätt har stor betydelse för graden av miljöbelastning. Därför får endast miljömärkta rengöringsmedel eller sådana som är med på Kemikaliesvepets lista användas. Om avloppsvattnet från biltvätthallar innehåller olja, zink, bly, krom, nickel eller andra miljöfarliga ämnen riskerar det att orsaka skador i ledningsnät och reningsverk.

Dessutom kan kvaliteten på det slam som Ryaverket avser att återföra till jordbruksmark bli så dåligt att det inte går att återföra.

Nämndens föreläggande är inte utformat som något krav på ombyggnation av anläggningen. Tvätthallen kan erbjuda tvättkemikalier genom att dessa byggs in i tvätten alternativt kan de tillhandahållas i mindre behållare av anpassade medel som kan köpas av leverantör.

Bolaget har, utöver vad som tidigare anförts, i huvudsak anført följande:

Bolagets reningsanläggning består av oljeavskiljare, slamavskiljare och kemisk reningsanläggning. De överskridanden av utsläppsvärden som har skett berodde inte på någon användning av viss tvättkemikalie utan på problem med den specifika anläggningens funktion, för vilka bolaget har vidtagit åtgärder. Reningsgraden i bolagets anläggningar ligger mellan 93–99 procent. Bidraget av metaller från tvättanläggningar till reningsverk bedöms generellt som små och kan inte anses vara av avgörande betydelse för slamkvaliteten.

Nämnden har hävdad att det ställs liknande krav på andra verksamhetsutövare med GDS-tvätthallar. Dessa är dock inte av motsvarande slag. Bolaget tillhandahåller en tvättplats och högtryckstvätt samt säkerställer att vattnet samlas in och renas. I andra bolags hallar är allt automatiserat och rengöringsmedel finns i automat.

Av de biltvättar som utförs i Sverige sker hälften direkt på gatan. Det väsentliga ut miljöperspektiv är att få de som tvättar hemma att istället nyttja snabbtvättar, GDS-tvätthallar eller automatiserade tvättanläggningar där effektiv rening kan ske.

Det föreligger viss osäkerhet vilken innebörd som nämnden gör gällande att föreläggandet har. I motiveringen till beslutet framgår att kunder inte ska få använda egna tvättmedel. Nämnden gör nu gällande att det endast är ett krav att tillhandahålla vissa tvättkemikalier med förhoppningen att kunderna använder dessa men vidgår att bolaget saknar faktiska möjligheter att garantera att så verkligen sker och att föreläggandet inte innefattar ett sådant krav. Kravet i p. 3 och 4 ska enligt nämnden

uppfattas som att bolaget ska utforma pedagogisk information till kunderna. Föreläggandet måste i dessa delar anses oklart.

Föreläggandet anger att endast godkända rengöringsmedel som finns med på Kemikaliesvepets lista över godkända produkter och uppfyller miljöförvaltningens kriterier i två rapporter från 2005 eller är miljömärkta får användas i tvätthallen. Det innebär de facto ett krav på att produkterna ska godkännas av Naturskyddsföreningen som driver kemikaliesvepet eller miljömärkas av Miljömärkning Sverige AB som sköter miljömärkning med Svanen. Det handlar således inte om att produkterna ska uppfylla vissa miljökrav utan huruvida produkten har godkänts eller är miljömärkt av en viss extern part. Redan på denna grund är föreläggandet otillåtet.

Alla kemiska produkter, inklusive tvättkemikalier, ska godkännas inom ramen för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) m.m. Det är inte möjligt att förbjuda användning av rengöringsmedel som är registrerade och tillåtna i enlighet med förordningen endast på den grund att det inte har blivit godkänt av Naturskyddsföreningen eller har försetts med viss märkning. Krav som bygger på ett sådant godkännande eller märkning och där det inte räcker att uppfylla uppställda krav i tillämplig miljölagstiftning kommer aldrig att kunna rättfärdigas utifrån en EU-rättslig bedömning. Det kan aldrig anses proportionerligt att kräva ett sådant godkännande eller en viss märkning.

Därutöver finns en särskild EU-förordning för tvätt- och rengöringsmedel, Europaparlamentet och rådets förordning (EG) nr 648/2004 av den 31 mars 2004 om tvätt- och rengöringsmedel, som är tillämplig. Förordningen innehåller harmoniserade krav för bl.a. tensider och krav på ekologisk nedbrytbarhet. Liknande krav återfinns i Naturskyddsföreningens kriterier i föreningens rapport 2015:1. Miljönämnden har inte närmare utvärderat hur dessa kriterier förhåller sig till varandra. Det är inte möjligt att ställa upp andra generella krav på tvätt- och rengöringsmedel som ska användas av enskilda konsumenter om detta inte kan motiveras av medlemsstaten i det specifika fallet.

Kraven på att tillhandahålla rengöringsmedel innebär egentligen ett krav på att bedriva en annan typ av verksamhet. Detta skulle förutsätta att GDS-tvätthallen byggdes om till en kostnad av ca 150 000 kr per plats och 1 050 000 kr för samtliga sju platser. Kostnaden för kunder att använda en sådan anläggning skulle öka väsentligt, vilket ökar risken för att privatpersoner tvättar bilen hemma. Nämndens alternativ att tillhandahålla tvättkemikalier i mindre behållare förutsätter ett system där produkterna säljs. Det skulle innebära att storförpackningar måste packas om till konsumentförpackningar och sedan säljas inne i tvätthallen. Bolaget kan aldrig fritt tillhandahålla tvättkemikalier utan att ha kontroll över vilka mängder som varje kund tar. Det måste också finnas en kontroll av hantering och av eventuella pumpsystem som ska tillhandahållas. Ett sådant fritt tillhandahållande skulle också, utan beskriven kontroll, riskera att leda till att kunderna överdoserade sin användning av tvättkemikalier vilket i sig kan leda till ökad belastning på reningsanläggningen och miljön.

Det är märkligt att bolaget får sälja olika produkter till kunder som ska tvätta sina fordon men att det inte får upplåta en anläggning för tvätt med långtgående rening där dessa produkter används. De förelagda kraven är otydliga och omotiverade då de inte ger någon miljönytta av betydelse och då de inte behövs för att uppfylla uppställda miljökrav.

REMISSYTTRANDE I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket har i remissyttrande till Mark- och miljööverdomstolen framfört i huvudsak följande:

Bolaget är verksamhetsutövare och har som sådan bevisbördan för att samtliga bestämmelser i 2 kap. miljöbalken tillämpas. Skyldigheterna så som verksamhetsutövare kan inte begränsas till att enbart avse reningsåtgärder från anläggningen utan gäller alla delar av den anmälningspliktiga verksamheten. Oaktat att bolaget inte självt tillhandahåller eller använder de tvättkemikalier som bolagets kunder tvättar sina fordon med, ska bolaget således följa produktvalsprincipen enligt 2 kap. 4 § miljöbalken. Verksamhetsutövarens ansvar kan dock inte utsträckas till att omfattat mer än vad denne har rättslig och faktisk möjlighet att åtgärda.

Riktade beslut av detta slag kan vara miljömässigt motiverade. Produktvalsprincipen är en hänsynsregel som alla ska iaktta, ett förhållningssätt och inte ett förbud mot försäljning och användning av vissa kemikalier. Generella förbud beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Kommunerna har dock rätt att ingripa i enskilda fall enligt reglerna om tillsyn. Det kan ifrågasättas om tillsynsmyndigheten har möjlighet att förelägga bolaget att se till att kunder inte använder egna tvättkemikalier i anläggningen. Vidare kan det ifrågasättas om tillsynsmyndigheten bör rikta ett föreläggande mot bolaget som innebär att kunderna endast får använda godkända eller miljömärkta tvättkemikalier. Det är svårt för bolaget att kontrollera vilka tvättkemikalier som bolagets kunder använder och bolaget har knappast faktiska möjligheter att efterleva ett sådant föreläggande.

Det kan anses rimligt att tillsynsmyndigheten riktar ett föreläggande mot bolaget med innebörden att bolaget ska tillhandahålla tvättkemikalier som är lämpliga ur miljö- och hälsoskyddsaspekt, vilka kunderna erbjuds att använda som ett alternativ till att ta med egna produkter. När det gäller formulering av föreläggen kan begrepp som ”godkända” kan vara svåra att tolka och efterleva och därför inte lämpliga att använda i ett föreläggande från tillsynsmyndigheten. ”Miljömärkta” är lättare att förstå men det finns flera olika hälso- och miljömärkningar och det är därför inte helt tydligt vad som avses.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Genom att tillhandahålla en lokal för fordonstvätt bedriver bolaget en miljöfarlig verksamhet. I dagsläget är det kunderna själva som tar med tvättkemikalier till GDS-tvätthallen och använder produkterna i tvättanläggningen.

Bolaget har som verksamhetsutövare ett ansvar för drift och funktion av anläggningen samt vilka utsläpp som sker från verksamheten till vatten. Mark- och miljööverdomstolen gör därför bedömningen att bolaget som skyddsåtgärd kan föreläggas att vidta åtgärder rörande användningen av kemiska produkter. Verksamhetsutövarens ansvar kan dock inte omfatta mer än vad denne har rättslig och faktisk möjlighet att

åtgärda. Som bolaget har påpekat är det inte bolaget som tvättar bilarna och därmed applicerar produkterna. Föreläggandet har dock delvis avsett sådant som bolaget kan ha möjligheter att åtgärda, nämligen tillhandahållandet av tvättkemikalier till kunder.

Ett föreläggande som en tillsynsmyndighet utfärdar måste vara tillräckligt tydligt för att uppfylla vissa rättssäkerhetskrav (se bl.a. MÖD 2004:67). Adressaten ska inte behöva tveka om vad det är han eller hon ska göra eller underlåta. Vidare ska adressaten ha rättslig och faktisk möjlighet att genomföra de åtgärder som avses i föreläggandet.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det finns otydligheter i föreläggandets utformning. ”Godkända tvättkemikalier” är inget vedertaget begrepp och det blir inte tillräckligt tydligt med hänvisningen till att produkterna ska finnas med på Kemikaliesvepets lista över godkända produkter och uppfylla miljöförvaltningens kriterier i vissa angivna rapporter eller är miljömärkta. Det är även otydligt vad nämnden förväntar sig att bolaget ska vidta för åtgärder. Av föreläggandet framgår vidare inte vad bolaget ska göra för att ”se till att kunder inte använder egna tvättkemikalier” och det kan också ifrågasättas om bolaget har rättslig och faktisk möjlighet att följa detta. Sammantaget finner Mark- och miljööverdomstolen att föreläggandet inte är tillräckligt tydligt. Överklagandet ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Lars Borg, tekniska rådet Yvonne Eklund, hovrättsrådet Christina Ericson, referent och tf. hovrättsassessorn Alexander Häggkvist.

Föredragande har varit Mathilde Degerfeldt.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-05-09
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 4494-16

KLAGANDE

OK Detaljhandel AB, 556029-4588
Box 23900
104 35 Stockholm

Ombud: Advokat MF

MOTPART

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun
Box 7012
402 31 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut den 8 november 2016 i ärende nr 505-22885-2016, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att vidta skyddsåtgärder för GDS-tvätt hall på fastigheten X i Göteborgs kommun

---

DOMSLUT

Med bifall till överklagandet och med ändring av länsstyrelsens beslut upphäver mark- och miljödomstolen Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommuns beslut av den 18 maj 2016 (dnr 06936/16).

Dok.Id 357438

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Miljö- och klimatnämnden i Göteborgs kommun (nämnden) beslutade den 18 maj 2016 (dnr 06936/16) att förelägga OKQ8 AB (numera OK Detaljhandel AB) om följande skyddsåtgärder och redovisning av uppgifter avseende verksamhet på fastigheten X.

1. Se till att GDS-tvätthallen senast 6 månader efter delgivning av beslutet tillhandahåller godkända tvättkemikalier till kunder i tvätthallen.
Tvättkemikalierna ska ingå vid tvätt i GDS-tvätthallen.
2. Redovisa inom 3 månader vilka åtgärder som kommer att utföras.
3. Endast godkända tvättkemikalier, fordonstvättmedel och avfettningsmedel, som finns med på kemikaliesvepets lista över godkända produkter och som uppfyller miljöförvaltningens kriterier i rapporterna R2005:13 och 2005:14 eller är miljömärkta får användas i tvätthallen senast 6 månader efter delgivning av beslutet.
4. Redovisa inom 3 månader hur ni avser att se till att kunder inte använder egna tvättkemikalier i GDS-tvätthallen.

OK Detaljhandel AB överklagade nämndens beslut. Länsstyrelsen i Västra Götalands län (länsstyrelsen) beslutade den 8 november 2016 att avslå överklagandet men ändrade samtidigt föreläggandet på sätt att förelagda åtgärder enligt punkt 1 och 3 ska vara utförda senast sex månader och förelagda åtgärder enligt punkt 2 och 4 senast tre månader efter det att länsstyrelsens beslut vunnit laga kraft.

YRKANDEN M.M.

OK Detaljhandel AB har överklagat länsstyrelsens beslut och yrkat att föreläggandet ska upphävas. Bolaget har anfört i huvudsak följande som grund för yrkandet.

Kraven i föreläggandet är inte relevanta, ändamålsenliga eller genomförbara. Tillräckliga åtgärder för att begränsa risken för föroreningar i tvättvattnet har redan vidtagits och det föreligger därför inte längre något miljömässigt behov av att ställa ytterligare krav i form av att ett visst tvättmedel ska tillhandahållas. Det går inte

enligt 2 kap. 4 § miljöbalken (MB) att ställa krav på att bolaget ska tillhandahålla en viss produkt. Kraven gäller vid användning och vid försäljning. Kraven går utöver vad som är rimligt enligt 2 kap. 7 § MB.

Behovet av kraven ur miljösynpunkt är mycket begränsade

Som framgår av länsstyrelsens motivering till beslut har det inte gjorts någon bedömning av om det alls föreligger något behov av åtgärderna som krävs enligt föreläggandet. Länsstyrelsen har med hänvisning till försiktighets- och produktvalsprinciperna bedömt att kraven är rimliga, men tycks inte ha beaktat om kraven är motiverade utifrån miljösynpunkt.

Som redogjorts för i överklagandet av nämndens beslut har åtgärder vidtagits för att komma till rätta med de förhöjda halter som uppmätts vid tidigare provtagning av utgående vatten för fordonstvätten i Gör-Det-Självtvättshallen (GDS-tvättshallen). Efter det att åtgärderna vidtagits har två uppföljande provtagningar av det utgående vattnet genomförts och provtagningsresultaten har bifogats till bolagets yttrande daterat den 12 augusti 2016. Som framgår av resultaten var halterna låga och underskred med god marginal de utsläppsvärden som nämnden åberopat. Bolaget har sålunda vidtagit tillräckliga åtgärder för att säkerställa att det utgående vattnet från fordonstvätten är tillräckligt rent och uppfyller de krav som tillsynsmyndigheten har ställt på utgående vatten. Därmed saknas det miljömässigt behov att vidta några ytterligare åtgärder. Som framgår av kommentaren till 2 kap. 4 § MB bör sådana enkla försiktighetsmått som normalt brukar användas vid produktens hantering beaktas vid den riskbedömning som ska göras enligt bestämmelsen (Miljöbalken. En kommentar, Bengtsson m.fl. supplement 9, juli 2010, s. 2:21). De av bolaget vidtagna åtgärderna (och det faktum att det finns en reningsanläggning) är just sådana försiktighetsmått som alltså ska tas hänsyn till vid bedömningen om användandet av tvättkemikalierna utgör en risk för miljön.

Kraven i föreläggandet är dessutom sannolikt verkningslösa när det gäller att komma till rätta med den tidigare avvikelser eller är i vart fall av mycket liten betydelse. Tack vare det stora antalet GDS-tvättshallar som bolaget bedriver har

bolaget stor kännedom om risker och konsekvenser av verksamheten. Skulle de tvättkemikalier som kunderna använder utgöra ett miljömässigt problem, skulle det ha resulterat i förhöjda värden i det utgående vattnet vid samtliga, eller åtminstone vid flertalet, liknande anläggningar. Eftersom så inte är fallet, är det uppenbart att kundernas val av tvättkemikalier inte behöver begränsas i enlighet med föreläggandet då det saknas samband mellan kravet och den tidigare avvikelsen i utsläpp.

Som vidare stöd för att det saknas miljömässigt behov av kraven vill bolaget hänvisa till Naturvårdsverkets branschfaktablad om fordonstvättar från maj 2005 (utgåva 1). Såvitt avser påverkan från metaller i det utgående vattnet hänvisas i Naturvårdsverkets branschfaktablad till en studie där det bedömts att metallernas påverkan på den biologiska reningen i de kommunala reningsverken är liten på grund av den stora utspädningen (s. 11). När det gäller kemikaliernas påverkan på de kommunala reningsverken bedömer Naturvårdsverket att även den är liten på grund av utspädningseffekterna (s. 13). Nyttan av kraven i föreläggandet måste därmed anses vara mycket begränsad (jfr Miljöbalken. En kommentar, Bengtsson m.fl. supplement 9, juli 2010, s. 2:22).

Olämplig hantering av frågan om val av tvättkemikalier

Som angetts ovan har länsstyrelsen motiverat beslutet med hänvisning till produktvalsprincipen. Enligt bolagets uppfattning är det emellertid tveksamt om bolaget, när det gäller verksamheten i fråga, verkligen omfattas av bestämmelsen i 2 kap. 4 § MB. Som anges i det aktuella lagrummet är det den som använder eller säljer kemiska produkter som avses. Syftet med GDS-hallar (Gör Det Själv-tvätthallar) är att tillhandahålla en anläggning där kunderna själva kan tvätta sitt fordon och det är alltså kunderna som använder de kemiska produkterna. Bolaget varken använder eller säljer några tvättkemikalier i tvätthallen. Därmed är det inte möjligt att med stöd av 2 kap. 4 § MB kräva att bolaget ska tillhandahålla vissa tvättkemikalier i tvätthallen. Just exemplet med en bilägare som ska rengöra sin bil används i bestämmelsens förarbeten. Där anges uttryckligen att den enskilde har ett ansvar för vilken produkt som används (prop. 1997/98:45, del 2, s. 23). Som anges i

kommentaren till miljöbalken är det i praktiken svårt att förelägga en privatperson om utbyte av produkter (se Miljöbalken. En kommentar, Bengtsson m.fl. supplement 15, april 2016, s. 2:23), men detta kan inte innebära att bolaget ska tillhandahålla och säkerställa att enskilda kunder endast använder vissa tvättkemikalier.

Skulle mark- och miljödomstolen finna att det trots allt är möjligt att rikta kraven i föreläggandet mot bolaget, vidhåller bolaget att det inte är lämpligt att tillsynsvägen reglera vilken produkt som bolaget ska tillåta en privatperson att använda vid tvätt av fordon. Enligt föreläggandet ska bolaget, förutom att tillhandahålla viss eller vissa godkända produkter, även säkerställa att det endast används tvättkemikalier, fordonstvättmedel och avfettningsmedel som finns med på Kemikaliesvepets lista (som Naturskyddsföreningen ansvarar för) och som uppfyller miljöförvaltningens kriterier.

Den administration och kontrollfunktion som bolaget skulle behöva lägga på att kontrollera vilka tvättkemikalier, fordonstvättmedel och avfettningsmedel som kunder medför in i tvätthallen samt den kontroll som behöver göras för att utreda om dessa produkter är med på Kemikaliesvepets lista är helt omöjlig att säkerställa och skulle kräva orimliga resurser. Det bör också noteras att de tvättmedel som bolaget då måste förhindra användningen av mycket väl i och för sig kan uppfylla de kriterier som Naturskyddsföreningen ställer upp, men att tillverkaren av produkten inte har bekostat den av Naturskyddsföreningen uppställda kontrollen och inte har betalt de avgifter som Naturskyddsföreningen kräver för godkännande.

Att tvättkemikalier, fordonstvättmedel och avfettningsmedel inte har skadliga effekter på människors hälsa eller miljön kontrolleras inom ramen för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach). Utgångspunkten är att produkter som är godkända ska få säljas fritt inom EU. Om det förekommer tvättkemikalier som är olämpliga att användas, så bör det lämpligen regleras generellt. De produkter som enligt både nämnden och länsstyrelsen inte

bedöms vara lämpliga att använda i bolagets GDS-tvätthall har uppenbarligen bedömts vara möjliga att använda för fordonstvätt, eftersom det inte råder något generellt förbud mot försäljning och/eller användning av produkterna i fråga. Det synes märkligt att bolaget ska ha rätt att sälja olika produkter till kunder som ska tvätta sina fordon, men att de förbjuds att upplåta en anläggning för tvätt där dessa produkter används. Särskilt mot bakgrund av att förutsättningarna för att begränsa risken för skadliga utsläpp vid sådan tvättning är långt bättre vid bolagets GDS-tvätthall än om fordonen tvättas på annan plats och samtidigt som utsläppen från tvätthallen inte överskrider den utsläppsnivå som tillsynsmyndigheten har ställt upp.

Om bolaget ska tvinga dessa kunder att använda ett specifikt biltvättmedel och inte deras egna inköpta lagliga biltvättmedel, ökar det risken för att de istället väljer att tvätta bilen hemma och utan att det sker en rening. Utsläppen skulle därmed riskera att bli större om kundernas valfrihet vid den aktuella anläggningen begränsas.

Den aktuella tillämpningen är att jämställa med ett generellt förbud av användningen av alla andra medel än det som tillhandahålls på anläggningen eller är godkända av Naturskyddsföreningen. Sådana generella förbud meddelas med stöd av 14 kap. MB och inte med stöd av 2 kap. 4 § MB och individuell tillsyn (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 22 f.). Vid bedömningen av 2 kap. 4 § och 7 § MB ska det göras en avvägning vilken nytta som uppnås, av kundens intresse av valfrihet och betydelsen av fri konkurrens mellan olika produkter som uppfyller de produktkrav som ställs upp i den EU-rättsliga lagstiftningen. Om kraven ska skärpas i ett enskilt fall utifrån produktvalsregeln, måste det visas att det i det enskilda fallet finns behov av en sådan skärpning. I annat fall kommer kraven att strida mot EU:s principer om fri rörlighet för varor. Det är dessutom i uppenbar strid med EU-rätten att kräva att vissa produkter ska vara godkända av en miljöorganisation för att få användas (vilket de facto krävs för att komma med på den förteckning som Naturskyddsföreningen har).

Möjligheten för OKQ8 att säkerställa att inga andra produkter än den påbjudna används i tvätthallen är också synnerligen begränsad. Det ska inte föreskrivas krav som verksamhetsutövaren inte har rättsliga eller faktiska möjligheter att genomdriva.

Miljö- och klimatnämnden har bestritt bifall till överklagandet och därvid anfört i huvudsak följande.

Nämnden anser att det föreligger ett miljömässigt behov av de förelagda åtgärderna och det kan efter en avvägning av nyttan i förhållanden till kostnaderna inte anses orimligt att ställa krav på de åtgärder som nu överklagats. Bolaget bedriver en anmälningspliktig verksamhet (s.k. C-anläggning) som innan start ska anmäla verksamheten till nämnden och då även redogöra för verksamhetens art, omfattning och vilken påverkan på omgivningen när det gäller miljö- och hälsoskydd som verksamheten kan ha. Bolaget ansvarar även för att den miljöfarliga verksamheten bedrivs i enlighet med hänsynsreglerna i 2 kap. MB. Nämnden vill här särskilt lyfta fram den skyldighet som gäller enligt försiktighetsprincipen och som innebär att bolaget ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar eller vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Redan risken för att olägenheter kan uppkomma är tillräckligt för att kräva försiktighetsåtgärder. För bolaget gäller även kravet på att bästa möjliga teknik ska användas. Detta krav gäller inte bara för tekniken som används utan också beträffande utformningen och driften av anläggningen.

Bolagets huvudsakliga miljöpåverkan utgörs av utsläpp av avloppsvatten från tvätthallarna. Nämnden har därför i samband med anmälan förelagt bolaget att inte överskrida särskilda utsläppsvärden, bland annat när det gäller zink. Nämnden har även förelagt om att endast miljömärkta tvättkemikalier eller sådana tvättkemikalier som finns med på Kemikaliesvepets lista skulle användas i tvätthallarna (automat-tvätthall och GDS-tvätthall). Vid tillsynsbesök under 2016 kunde nämnden

konstatera att bolaget inte ansett sig kunna styra kundernas användning av tvättkemikalier i GDS-hallen och föreläggandet var därför i denna del inte uppfyllt.

Provtagning av utgående vatten från anläggningen har visat att utsläppsvärdet för zink har överskridits. Även om bolaget nu säger sig ha vidtagit åtgärder så att ytterligare överskridanden inte ska inträffa finns det alltid en risk för att miljöfarliga ämnen hamnar i utgående vatten. Denna risk ökar om bolaget helt lämnar över till tvättkunderna att välja tvättkemikalier. Nämnden anser därför att det är befogat att kräva att bolaget ska minimera denna risk genom att tillhandahålla bra miljöanpassade tvättkemikalier till kunder i tvätthallen.

Det är inte fråga om att förbjuda bolaget att sälja de produkter som saluförs i servicebutiken utan kravet gäller att se till att bra miljöanpassade medel används i GDS-hallen. Detta kan uppnås genom att sådana medel ska ingå vid tvätt i GDS-hallen som en del av tvättutrustningen eller tillhandahållas på annat sätt. Dessutom kan pedagogisk utformad information till kunderna behövas för att de ska förstå vikten av att använda särskilda tvättkemikalier.

Nämnden delar inte bolagets farhågor om att de förlagda åtgärderna på ett otillbörligt sätt skulle komma att förhindra kundens valfrihet eller vara konkurrensbegränsande. Produktvalsprincipen gäller även för bilägare vid köp av rengöringsmedel vilket framgår av miljöbalkens förarbeten. Det lär dock i praktiken aldrig bli aktuellt att förelägga privatpersoner om utbyte av tvättkemikalier. Det är också mycket svårt för en privatperson att själv ta ställning till vilka tvättkemikalier som har minst miljöpåverkan och därför är ett bra val. Som bolaget också påpekat försvåras detta val av att de bästa medlen inte finns i konsumentförpackningar. Det är nämndens uppfattning att konsumenten skulle vara tacksam för professionell hjälp med att välja bra tvättkemikalier. Om bolaget tillhandahåller tvättkemikalier, kan konsumenten känna sig trygg med att man uppfyller produktvalsprincipen i och med att tvättanläggningen redan har gjort de kvalificerade bedömningar som krävts och tillhandahåller bra miljöval. Dessutom innebär den nuvarande ordningen betydligt större risker för en sämre reningsförmåga i anläggningens egen renings-

anläggning, detta oavsett om det är biologisk eller kemisk rening. Eftersom alla kunder som det är nu måste ta med egna tvättprodukter, har bolaget som verksamhetsutövare ingen kontroll alls över vad som används. Miljöfarliga produkter som effektivt löser olja kan medföra att utsläpp av miljöfarliga ämnen ökar i det avloppsvatten som leds till det kommunala verket.

När det gäller bolagets invändning om faktisk och rättslig möjlighet vill nämnden förtydliga att bolaget inte kan hållas ansvarig för om en tvättkund trots alla försiktighetsmått ändå skulle använda exempelvis lacknafta för att få bort smuts på bilen. Men åtgärderna innebär att risken för att kunderna använder miljöfarliga tvättkemikalier minskar väsentligt. En sådan riskminimering borde också ligga i bolagets eget intresse eftersom det helt och hållet är bolagets ansvar att det avloppsvatten som släpps ut efter den egna reningsanläggningen inte överskrider förelagda halter och även uppfyller de kvalitetskrav som ställs för att kunna skicka vattnet vidare till det kommunala reningsverket. Det finns andra verksamhetsutövare som utformar sina GDS-tvättbollar så att tillgång finns till miljögodkända tvättkemikalier, vilket nämnden anser talar för att en sådan utformning av anläggningen och krav för driften borde anses utgöra bästa möjliga teknik.

Enligt föreläggandet får endast tvättkemikalier, fordonstvättmedel och avfettningsmedel användas om de finns med på Kemikaliesvepets lista över godkända produkter eller är miljömärkta. Bilvårdsprodukter som klarar de miljökrav som Naturskyddsföreningen ställer upp i "Miljökrav på fordonstvättmedel 2015:1" kommer med på Kemikaliesvepets lista. Det är särskilt utvalda konsulter som utför granskningen inom Kemikaliesvepet t.ex. IVL, RagnSells Miljökonsult och Enviro-
planning. Kemikaliesvepet är öppet för alla tillverkare/försäljare av fordonstvättmedel för professionellt bruk. För att uppfylla nämndens föreläggande ska medel användas som finns med på listan eller är miljömärkta. Om bolaget vill använda andra tvättkemikalier och kan visa att dessa är likvärdiga de som finns på listan, kommer nämnden att godkänna denna användning.

DOMSKÄL

Den fordonstvättverksamhet som OK Detaljhandel AB (bolaget) bedriver på fastigheten X består av såväl automattvätt som s.k. Gör-Det-Själv-tvätthall (GDS-tvätthall). Automattvätten och GDS-tvätthallen är kopplade till samma oljeavskiljare och reningsverk.

Av handlingarna framgår att nämnden den 18 maj 2016 beslutade om två förelägganden riktade mot bolaget och dess fordonstvättverksamhet. Såvitt framgår föränleddes båda föreläggandena av samma provtagningsresultat av utgående vatten från fordonstvättarna, vilka resultat visade att verksamheten överskred vissa gällande utsläppsvärden. I det ena föreläggandet, med dnr 06936/16, förelade nämnden bolaget att vidta i föreläggandet angivna skyddsåtgärder såvitt avsåg reningsanläggningen och oljeavskiljaren, att utföra viss provtagning på utgående vatten från fordonstvättarna samt att redovisa vissa uppgifter och resultat hänförliga till de förelagda åtgärderna. Detta föreläggande har inte överklagats.

Det andra föreläggandet utgörs av det nu överklagade och i förevarande mål aktuella föreläggandet. Detta föreläggande innebär sammanfattningsvis att bolaget, senast inom vissa angivna tider, i GDS-tvätthallen ska tillhandahålla miljöanpassade tvättkemikalier – närmare specificerade i punkten 3 i föreläggandet – till kunder i tvätthallen samt att bolaget ska se till kunder inte använder egna tvättkemikalier i tvätthallen utan endast de tvättkemikalier, som enligt punkten 3 får användas i tvätthallen.

Länsstyrelsen har i det överklagade beslutet hänvisat till den s.k. produktvalsprincipen enligt 2 kap. 4 § miljöbalken (MB). Denna bestämmelse tar sikte på att verksamhetsutövaren ska undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön. Om möjligt, ska sådana produkter ersättas med produkter som kan antas vara mindre farliga.

I en GDS-tvätthall är det inte verksamhetsutövaren av fordonstvätten, som använder de kemiska produkterna i form av tvättkemikalier. Den tjänst som denne verksam-

hetsutövare tillhandahåller är en lokal/plats för fordonstvätt med tvättutrustning, i förevarande fall högtryckstvätt, detta till skillnad mot en automatvätt där tvättkemikalierna ingår i tjänsten som saluförs till kunderna i fordonstvätten. Tillsynsmyndigheten har därför inte möjlighet att förelägga verksamhetsutövaren av fordonstvätten att se till att kunderna i GDS-hallen endast använder vissa tvättkemikalier.

Bolaget, såsom verksamhetsutövare av fordonstvätten, kan vidare givetvis tillhandahålla vissa tvättkemikalier med förhoppningen att kunderna i GDS-tvätthallen också använder dessa i samband med tvättning i hallen. Skäl att helt allmänt förelägga bolaget att tillhandahålla vissa tvättkemikalier m.m. kan dock inte anses föreligga. Ett påbud av denna sort hör hemma i författningstext och inte i ett föreläggande riktat mot enskild verksamhetsutövare. Bolaget torde därutöver sakna faktiska möjligheter att såväl garantera att kunderna enbart använder de i föreläggandet angivna tvättkemikalierna som att ha en kontrollfunktion som omöjliggör för kunderna att använda egna tvättkemikalier i GDS-tvätthallen. Det nämnden anfört i detta avseende föranleder ingen annan bedömning.

Som angetts ovan har nämnden samma dag som det nu överklagade föreläggandet meddelades även förelagt bolaget att bl.a. vidta åtgärder på reningsanläggningen och oljeavskiljaren, vilka anläggningsdelar är gemensamma för automatvätten och GDS-tvätthallen. Enligt mark- och miljödomstolen uppfylls de krav, som enligt 2 kap. 3 och 7 §§ MB, åvilar verksamhetsutövare av fordonstvätten vad gäller att vidta rimliga skyddsåtgärder m.m. för att förhindra att verksamheten medför skada eller olägenheter för människors hälsa eller miljön i ett fall som det nu aktuella bland annat genom en väl fungerande reningsanläggning. Om en sådan saknas har tillsynsmyndigheten möjlighet att, vilket också skett, förelägga bolaget att vidta åtgärder på densamma eller ställa ytterligare krav på reningsåtgärder. Att förutom en väl fungerande reningsanläggning i detta fall även ställa krav på att bolaget i GDS-tvätthallen ska tillhandahålla vissa angivna tvättkemikalier till kunder i tvätthallen samt säkerställa att dessa kunder inte använder annat vid fordonstvätt i hallen framstår under alla förhållanden som orimligt.

Mark- och miljödomstolens ovan redovisade bedömningar innebär sammanfattningsvis att bolagets överklagande ska bifallas och att nämndens beslut om föreläggande att vidta skyddsåtgärder m.m. för GDS-tvättshallen ska upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 30 maj 2017.

Bodil Svensson

Jolanta Green

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bodil Svensson, ordförande, och tekniska rådet Jolanta Green. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Stenberg-Magnusson.